

ISSN: 2958-5376
ISSN-L: 2958-5376

MUSEUM.KZ

ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ ЖУРНАЛ • НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ • SCIENTIFIC AND PRACTICAL JOURNAL

4(4)2023

ӘОЖ 008

ЗАМАНАУИ ҚАЛА КЕҢІСТІГІНДЕГІ КҮНДЕЛІКТІ МӘДЕНИЕТ

Қ.Д. Нарымбаев, З.Н. Исмагамбетова

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті (Қазақстан)

Аңдатпа. Жұмыстың мақсаты қазіргі заманғы әлеуметтік-гуманитарлық және урбанизацияның орталық концепцияларының бірі ретінде «қалалық кеңістік» тұжырымдамасын теориялық қайта құру болып табылады. Қалалық кеңістік пен күнделікті өмір субъекті болмысының аумақтық шекаралары мен жеке кеңістігін, сондай-ақ оның болмысының рухани құрамдас бөлігі мен нормаларын анықтайтын өзара тәуелді құбылыстар ретінде қарастырылады. Қаланың қарқынды дамуы қоғамның дәстүрлі негіздеріне кері әсер береді және күнделікті өмірдің жаңа құндылықтарымен мәдени басымдықтарын тудырады. Қоғамдық өмірдің барлық салаларында бейнеленген заманауи мәдениеттің әлеуеті негізінен оның дамуының көптеген тенденциялары көрініс тапқан қалалық ортада жинақталған. Қазіргі әлеуметтік-мәдени жағдайда күнделікті мәдениет адам өмірін үйлестіруге қабілетті, сондай-ақ қалада тұтас мәдени кеңістікті қалыптастырудың маңызды құралдарының біріне айналуға. Даму мен интерпретациялау идеясына абстрактілі «картографияны» түрлендіретін күнделікті тәжірибенің шығармашылығына негізделген өндірістің ерекше түрі ретінде қалалық кеңістікті тұтыну, сонымен қатар қаланың нақты тұрғындарының өмір сүру ортасын стратегиялық жоспарлауға ерекше назар аударылады.

Зерттеу материалдары мен әдістері: Бұл құбылысты қарастырудың әдістемелік негізі ретінде Анри Лефевр мен Мишель де Сертоның күнделікті өмір теорияларына негізделген. Ұсынылған эвристикалық потенциалы Анри Лефеврдің ғарыштық өндіріс тұжырымдамасы және қазіргі қаланың даму үдерістері мен перспективаларын түсіну үшін Мишель де Сертоның күнделікті тәжірибесінің тактикалық табиғатының теориясы қарастырылады.

Тірек сөздер: қалалық кеңістік, урбанизация, кеңістікті өндіру, стратегиялар мен тактикалар, күнделікті шығармашылық.

Сілтеме жасау: Қ.Д. Нарымбаев, З.Н. Исмагамбетова. «Заманауи қала кеңістігіндегі күнделікті мәдениет//MUSEUM.KZ. 2023. №4 (4). 56-60 бб. DOI 10.59103/muzkz.2023.04.07

ПОВСЕДНЕВНАЯ КУЛЬТУРА В СОВРЕМЕННОМ ГОРОДСКОМ ПРОСТРАНСТВЕ

К.Д. Нарымбаев, З.Н. Исмагамбетова

Казахский национальный университет имени аль-Фараби (Казахстан)

Аннотация. Целью работы является теоретическая реконструкция понятия «городское пространство» как одного из центральных понятий современной социогуманитарной и урбанизации. Городское пространство и повседневная жизнь рассматриваются как взаимозависимые явления, определяющие территориальные границы и личностное пространство существования субъекта, а также духовную составляющую и нормы его существования. Быстрое развитие города отрицательно влияет на традиционные устои общества и создает культурные приоритеты с новыми ценностями повседневной жизни. Потенциал современной культуры, отражающийся во всех сферах общественной жизни, преимущественно сосредоточен в городской среде, где проявляются многие тенденции ее развития. В современной социокультурной ситуации бытовая культура способна гармонизировать жизнь человека, становится одним из важных средств формирования целостного культурного пространства города. Акцент сделан на идее

освоения и интерпретации, потребления городского пространства как особой формы производства, основанной на креативности повседневного опыта, трансформирующей абстрактную «картографию», а также стратегическом планировании жизненной среды города. настоящие жители города.

Материалы и методы исследования: В качестве методологической основы рассмотрения этого явления взяты теории повседневности Анри Лефевра и Мишеля де Серто. Рассмотрены предполагаемый эвристический потенциал концепции космического производства Анри Лефевра и теории тактической природы повседневного опыта Мишеля де Серто для понимания процессов и перспектив развития современного города.

Ключевые слова: городское пространство, урбанизация, производство пространства, стратегия и тактика, повседневное творчество.

Для цитирования: *К.Д. Нарымбаев, З.Н. Исмагамбетова.* Повседневная культура в современном городском пространстве//MUSEUM.KZ. 2023. No4 (4). С. 56-60. DOI 10.59103/muzkz.2023.04.07

EVERYDAY CULTURE IN MODERN URBAN SPACE

K.D. Narymbayev, Z.N. Ismagambetova

Al-Farabi Kazakh National University (Kazakhstan)

Abstract. The purpose of this work is the theoretical reconstruction of the concept of “urban space” as one of the central concepts of modern socio-humanitarian and urbanization. Urban space and everyday life are considered as interdependent phenomena that determine the territorial boundaries and personal space of the subject’s existence, as well as the spiritual component and norms of its existence. The rapid development of the city negatively affects the traditional foundations of society and creates cultural priorities with new values of everyday life. The potential of modern culture, reflected in all spheres of public life, is mainly concentrated in the urban environment, where many trends in its development are manifested. In the modern sociocultural situation, everyday culture is capable of harmonizing human life and is becoming one of the important means of forming an integral cultural space of the city. The emphasis is on the idea of development and interpretation, consumption of urban space as a special form of production based on the creativity of everyday experience, transforming abstract “cartography”, as well as strategic planning of the city’s living environment. real city residents.

Materials and methods: The theories of everyday life by Henri Lefebvre and Michel de Certeau are taken as the methodological basis for considering this phenomenon. The supposed heuristic potential of Henri Lefebvre's concept of space production and Michel de Certeau's theory of the tactical nature of everyday experience for understanding the processes and prospects for the development of a modern city is considered.

Key words: urban space, urbanization, production of space, strategy and tactics, everyday creativity.

For citation: *K.D. Narymbayev, Z.N. Ismagambetova.* Everyday culture in modern urban space//MUSEUM.KZ. 2023. No4 (4). p.p. 56-60. DOI 10.59103/muzkz.2023.04.07

Кіріспе.

Ең алдымен, сіз мына «сөзбен келісуіңіз» керек. «Қала кеңістігі» тіркесі қазіргі адамдардың лексикалогиясында берік еніп кеткені сонша, әдетте біз күнделікті тілден келіп, белгілі бір уақытта мәдениеттанушылар қолданатын теориялық ұғымға айналатыны туралы ойланбаймыз. Әдетте әлеуметтанушылар, сәулетшілер және қалатанушылар, адам географиясы саласындағы мамандар және т.б қолданған. Сонымен қатар, ол қазіргі заманғы қалалардың тыныс-тіршілігін және даму динамикасын анықтайтындардың, атап айтқанда, қала әкімшілігі өкілдерінің күнделікті өмірінде берік орнықты. Бұл ұғымның қалыптасу тарихы және қазіргі әлеуметтік гуманитариядағы орны қандай?

Қала мен қаладағы адам өмірі аспектісі ретінде макроқалалық зерттеулер деңгейінде емес, керісінше қала құрылысы және қалалық ортаны жобалау, қала экономикасы, қалалық қоғамдық-саяси басқару және қала құрылысы мен даму стратегиялары барған сайын зерттелуде. Мәдениетті уақыт пен кеңістікте белгіленген өзін-өзі жүзеге асыруы ретінде анықтауға болады. Күнделікті өмір адам болмысының ерекше модальділігі бола отырып, кез келген болмыс сияқты уақыт пен кеңістікте жүзеге асады.

Талқылау.

Қала – жаңа мәдени және қалалық басылымдарда ұсынылған әртүрлі үлгілер мен форматтарда қалыптасқан және бейнеленген азаматтардың өмірлік әлемдерінің бірегей конфигурациясы. Қалалық кеңістікті зерттеудің танымалдылығы және бұл терминнің өзі ең алдымен француз әлеуметтік философы Анри Лефеврдің еңбектерінен бастау алады деп айтсақ, артық айтқандық емес, оның неомаркстік теориясы «күнделікті өмірге сын» арқылы шығуды жеңу болды. Бірқатар түпнұсқа идеялармен, олардың арасында «әлеуметтік кеңістіктің өндірісі» гипотезасы болды [Лефевр, 2015: 2] және қазіргі заманғы қалалық зерттеу бағдарламаларының тұжырымдамалық негізіне айналған «қалаға құқық» идеясы жинақталған. Қазіргі гуманитарлық ғылымдарда Лефевр бойынша қалаға субъект ретінде қарауға және қалалық кеңістіктің тарихи динамикасы мен әлеуметтік мәртебесін түсінуге міндетті болды. Кеңістікті классикалық декарттық-канттық модель шеңберінде емес, әлеуметтік құрылым ретінде қарастыруды ұсына отырып, Лефевр өзінің көзқарасын буржуазиялық қаланың кеңістіктік моделін және оның пайда болуы мен өзгеруін осы түсінік аясында сыни қайта құруды жүзеге асыра отырып, қолданыстан шығарудың бірдей матрицасына «енгізеді» [Наливайко, 2018а: 66-70].

Бұл модельді заманауи зерттеушілер қолдану барысында қазіргі қала кеңістігінің конституциясының логикасы мен динамикасын түсініп қана қоймай, сонымен қатар көбінесе орынсыз қолданылатын «қалалық кеңістік» және «урбандық кеңістік» ұғымдарын синоним ретінде ажыратуға мүмкіндік береді. Қалалық кеңістік – бұл өнім капиталистік өндірістік қатынастар және қолданыстан шығару процестерінің ең айқын көрінісін білдіреді. Қала кеңістігі – бұл, ең алдымен, қала тұрғындарының күнделікті өмірлік іс-әрекеттерін қосуға байланысты қолданыстан шығару мүмкіндігін қамтитын динамикалық өмір сүру ортасы. Дәл осы теорияны шығармашылық тұрғыда француз ойшылы, әлеуметтанушы, тарихшы, философ және мәдениет теоретигі Мишель де Серто қайта өңдей бастайды. Серто негізінен ірі қалалардың әлеуметтік құрылымын талдауға негізделген өзінің күнделікті өмір концепциясының қалыптасуына Лефевр идеяларының әсерін ашық түрде жариялайды [Серто Мишель де, 2013: 56].

Алайда, Серто ғарышты өндіру идеясына негізделген өндіріс ұғымын түбегейлі қайта қарастырады, оны бұрын абсолютті пассивті жүйе болып тұтынуды түсіндіруге дейін кеңейтеді, ол күнделікті өмірдің көптеген тәжірибелерінде, соның ішінде ғарышты игеру тәжірибесінде ерекше түрдегі – анонимді және жаппай өндіріс ретінде қарастырады. Серто іс жүзінде институционалдық құрылымдардың жаһандық стратегияларына қарсы тұратын күнделікті тәжірибелердің тактикалық табиғаты туралы өзіндік гипотеза ұсынады. Күнделікті өмір концепциясы аясында Серто кеңістік құбылыстарын ажырататын және соңғысының екі тарапты сипатын анықтайтын кеңістіктің өзіндік интерпретациясы берді.

Сертоның бұл идеялары қала кеңістігін зерттеуге жаңа серпін беруге және күнделікті мәдениет аспектілерінің тоғысу тұрғысынан оның даму перспективаларын анықтауға мүмкіндік береді. Қалалық кеңістікке қала әкімшілігінің стратегиялық жоспарлауының нәтижесі ретіндегі дәстүрлі көзқарас қалыптасып, ең дұрысы статистикалық деректерге, демографиялық және экологиялық болжамдарға негізделуі керек екендігі және қала кеңістігі мен қала тұрғындарының өмірлік өзара әрекеттесуін анықтаумен толығыуы мүмкін [Nalivaika, Tin, 2014: 4-33]. Әрбір жеке адам үшін қала блоктарының жиынтығы, көшелер мен алаңдардың картографиясы, әлеуметтік инфрақұрылым деп аталатын желі ғана емес,

сонымен қатар көршілес аумақты қамтуы мүмкін экзистенциалды маңызды орындардың, яғни ойын алаңдары, сүйікті кафелері, университет қалашықтарының жиынтығы болып табылады [Наливайко, 2018б: 38-42].

Бұл орындар үлкен қаланың стратегиялық ойластырылған «картасынан» басқа қағидаларға сәйкес құрылады. Бұл біз көзге көрінбейтін, бірақ әрқашан өзекті күнделікті тұтыну тәжірибесінің барысында өмір сүретін орындар, олар түбегейлі арнайы таңдамалы және бір уақытта жаппай іске асырылады. Егер қала құрылысы стратегиялары осы тәжірибелерден өте алшақ болса, онда біз қалалық кеңістік контекстінде қолданыстан шығару жағдайының қайта жаңғыртылуын және қала дамуының стратегиялық үлгілері мен оның тұрғындарының нақты күнделікті тәжірибесі арасындағы қарама-қайшылықтың бір түрін аңғарамыз. Алайда, бұл қарама-қайшылық абсолютті болуы мүмкін емес, өйткені қала кеңістігін қолданудың жаңа, кейде күтпеген тәсілдерін ойлап табатын күнделікті тәжірибелердің сол бір кері әсерлері, сол себепті Лефевр жариялаған қала құқығын жүзеге асыруға қайта-қайта қолданыста жүзеге асады.

Қорытынды.

Қала және оның тұрғындары күнделікті өмірде қазіргі заманғы гуманитарлық ғалымдардың назарына қарапайым сөздермен, істермен, маңызы жоқ заттармен және тәжірибелермен жүзеге асады, бірақ заманауи қалаларды «төменнен және іштен» көруге көп мүмкіндік береді. Бұл мағына қала мәдениеті мен қалалардың тығыздығын жақсырақ түсіндіреді. Қорыта келе мәдениетті адамды уақыт пен кеңістікте ашылған өзін-өзі жүзеге асырушы ретінде анықтауға болады. Күнделікті өмір адам болмысының ерекше модальділігі бола отырып, кез келген болмыс сияқты уақыт пен кеңістікте жүзеге асады. Жақын болашақта мұндай мәдени жағдай қала өмірінің мәндері мен мәртебесін, мәдени саяхат тәжірибесінің мотивтері мен міндеттерін, мәдени саясат пен әлемдік туризмнің бағыты мен стратегиясын айтарлықтай өзгертеді.

Осылайша, күнделікті мәдениетке арналған заманауи жұмыстар «мәдениет қаласын» тек театрлары мен музейлері бар қала емес, сонымен қатар өмір сүретін мәдени дәстүрлері бар, зияткерлікті және рухани қалалық элитаны зиялы қауым мен шығармашылық қоғамдастық ретінде көрсетеді және инновациялық мәдени саяси тәжірибемен зерттейді

ӘДЕБИЕТ

Лефевр А. Производство пространства. М.: Strelka Press, 2015. С. 2

Наливайко И.М. Критика повседневной жизни в социальной философии Анри Лефевра // Весник Брэсцага университетта. Сер. 1. Философия. Палиталогия. Сацыялогия. 2018. № 1. С. 66–70.

Наливайко И.М. Пространственная размерность повседневности // Весник Брэсцага университетта. Серья 1. Философия. Палиталогия. Сацыялогия. 2018. № 2. С. 38–42.

Серто Мишель де. Изобретение повседневности. СПб.: Издательство Европейского университета в Санкт-Петербурге, 2013. С. 56.

Nalivaika, I., Tin, M.B. General Introduction // Phenomenology of the Everyday. Oslo: Novus Press, 2014. P. 4–33.

REFERENCES

Lefebvre A. Production of space. M.: Strelka Press, 2015. P. 2 (In Russian)

Nalivaiko I.M. Criticism of everyday life in the social philosophy of Henri Lefebvre // Bulletin of the University of Brescia. Ser. 1. Philosophy. Palitalogy. Sacyology. 2018. No. 1, pp. 66-70. (In Russian)

Nalivaiko I.M. Spatial dimension of everyday life // Bulletin of the University of Bresk. Gray 1. Philosophy. Palitalogy. Satsiyalogiya. 2018. No. 2, pp. 38-42. (In Russian)

Certeau Michel de. The invention of everyday life. SPb.: Publishing house of the European University in St. Petersburg, 2013. P. 56. (In Russian)

Nalivaika, I., Tin, M.B. General Introduction // Phenomenology of the Everyday. Oslo: Novus Press, 2014, pp. 4-33. (In English)

Авторлар туралы мәлімет: Нарымбаев Қуандық Датхабайұлы – әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті Мәдениеттану мамандығының 2 курс докторанты (050040, Аль-Фараби 71, Алматы қ-сы, Қазақстан). E-mail: narymbaev.kgu@mail.ru

Исмағамбетова Зухра Нұрланқызы – философия ғылымдарының докторы, профессор, әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті Дінтану және мәдениеттану кафедрасының профессоры (050040, аль-Фараби 71, Алматы қ-сы, Қазақстан). E-mail: zuchra-50@mail.ru.

Сведения об авторах: Нарымбаев Куандық Датабаевич – докторант 2 курса кафедры культурологии КазНУ им. аль-Фараби (050040. ул. Аль-Фараби 71, г. Алматы, Казахстан). E-mail: narymbaev.kgu@mail.ru

Исмагамбетова Зухра Нурлановна – доктор философских наук, профессор Кафедры религиоведения и культурологии КазНУ им. аль-Фараби (050040. ул. Аль-Фараби 71, г. Алматы, Казахстан). E-mail: zuchra-50@mail.ru

Information about the authors: Kuandyk D. Narymbaev – 2nd year doctoral student in cultural studies of KazNU named after Al-Farabi (050040. Al-Farabi St. 71, Almaty, Kazakhstan). E-mail: narymbaev.kgu@mail.ru

Zukhra N. Ismagambetova – doctor of Philosophy, Professor. Professor of the Department of Religious Studies and Cultural Studies of KazNU named after. al-Farabi (050040. Al-Farabi St. 71, Almaty, Kazakhstan). E-mail: zuchra-50@mail.ru